

ל"ג בעומר
גיליון: 230 | שנה ד'
התשע"ז

תורתו מזג לנו
היא מאירת עינינו
הוא ימליץ טוב בעדנו
אדוננו בר יוחאי

אשכול יוסף

חידושים נפלאים בפרשת השבוע ומועדי ישראל

מאת רבי יוסף חי סימן טוב שליט"א מחה"ס "כרם יוסף"
ראש ישיבת הנתמידים "אור התורה" ליומני דפגרא לצעירים מצטיינים ירושלים ת"ו

בברכת מרנן ורבנן מעתיקי השמועה ארזי הלבנון הגאונים הגדולים רבותינו ראשי הישיבות
הגאון הגדול מוהר"ר משה צדקה שליט"א ראש ישיבת "פורת יוסף" והגאון הגדול מוהר"ר דוד כהן שליט"א ראש ישיבת "חברון"

היאך רשב"י ור"א כיסו עצמם בעפר בשבת ולא השישו משום מוקצה השוואת גומות ובונה וסותר?

הנה בגמרא שבת דף ל"ג משמע שכל יום היו רשב"י ור"א יושבים בתוך האדמה ומכסים כל גופם עד צווארם באדמה, ואפילו בשבת, שהרי איתא בגמרא שרק בעת התפילה היו מתעטפים בבגדיהם, ולא אמרו שגם בשבת היו מתעטפים בבגדיהם. ועוד שהרי איתא בגמרא שכל יום היו יושבים וגורסים ובזמן תפילה היו לובשים בגדיהם ומתפללים, ומוכח שאפילו בשבת היו עושים כן. ומעתה יש לעיין היאך היו עושים כן גם בשבת, דבשלמא מדין איסור מוקצה י"ל דלק"מ לפי שהיה העפר מיוחד לכך ולכן לא היה מוקצה, ולא גרע מעפר שייחדוהו שאינו מוקצה, אבל קשה מצד השוואת גומות ובונה וסותר.

והנה כמה ת"ח השיבוני ד"ל שהיה העפר במערת הרשב"י עפר תיחוח, וממילא לא היה שייך בזה איסור משווה גומות, וכמו שנפסק בשו"ע (או"ח הל' יו"ט סימן תצ"ח) וזה לשונו: "מכניס אדם מלא קופתו עפר לבית בסתם, ועושה בו כל צרכו, ולא אמרינן שהוא בטל אגב קרקע הבית, והוא שייחד לו קרן זווית, דכיון שלא שטחו מוכחא מילתא דלצרכו בעי ליה. ואם הוא עפר תיחוח, מותר לכסות בו. אך לכאן עדיין יש להעיר לפי מה שכתבו התוספות (שבת לט.) שעפר תיחוח הכונה שהוא תיחוח כל כך שכשמניח הביצה מידו ליפול נטמנת מעצמה בתוך העפר ואינו מזיז עפר ממקומו בידיים. וקצת דוחק להעמיד שכזה היה העפר במערת הרשב"י. ושמא י"ל דכיון שהיו ממלאים העפר כשהם בתוך הבור לכן לא היה שייך בזה איסור בונה, כי אינו עומד לקיימא, ואין לזה דין אפילו של בנייה לרגע, כיון שהגוף בתוך הבור, והעפר על גוף האדם, ועתידים לצאת.

ושמא ע"ל שלא היה שייך כאן השוואת גומות, לפי שהיו מקפידים בנתינת העפר עליהם שלא ינתן יפה, ולכאן זה אינו נכון, דמ"מ מדרבנן אסור שמא יבוא להשוות גומות. ושמא י"ל מצד מלאכה שא"צ לגופה ואינו מתכוון. ושמא י"ל עוד שהיו שוהים בתוך העפר מערב שבת, עד זמן ק"ש של שחרית שאז היו יוצאים מתוך העפר, ולא חוזרים שוב לעפר עד מוצ"ש.

וידידי הרב הגאון אבינועם ירב"ש שליט"א ר"מ ב"ש"ק "אהלי תורה" השיבני שעל כרחך חייב לומר שבשבת לא היו רשב"י ור"א מטמינים עצמם באדמה כלל, משום מצות עונג שבת, כי לא יתכן שגם בשבת היו סובלין ומצטערין בצער מחילות, ועל כן בשבת היו מתכסים בבגדיהם. וזהו חידוש גדול מה שתולה לומר שבשבת לא היו רשב"י ור"א מטמינים עצמם באדמה. מיהו יש לחזק פירושו ממה שמצינו בגמרא מגילה (יב:) גבי ושתי הרשעה שהיתה מביאה בנות ישראל ומפשיטן ערומות, ועל ידי כך נתגלגל הדבר שנענשה באותה מידה שנקראה לבוא ערומה ולא באה, ועל אותה שעה נחתם גזר דינה למוות, וביאר התוספות רא"ש (שם) שאין הכוונה שהיתה מפשיטה את בנות ישראל ערומות ממש, אלא מפשיטתן עדיהן שלובשות לכבוד שבת קודש. ורואים מזה גודל המעלה והחשיבות להקפיד על בגדי שבת. ועל כן יש לומר גם אודות רשב"י ובנו ר"א שבדאי בשבת היו מעוטרין בבגדיהם ולא היו יושבין בתוך האדמה. וחברי בית המדרש הוסיפו בזה מה שכתב רבינו הרמב"ם (הח' שבועות פ"ה הלכה י"ח) שהנשבע שלא יעלה עליו בגד שנה או שנתיים, אף על פי שנשבע בזה לבטל את המצוה, מכל מקום הוי שבועה כוללת וחלה עליו שבועתו. ותמחה המפרשים איזה מצוה מבטל בזה שהוא ערום, שהרי ציצית אין עליו חיוב ללבוש, אך לאור האמור נחא כי אף על פי שיכול להתפלל בתוך המים או עפר וכדו', מכל מקום יש על האדם חיוב להתעטף בבגדים בעת התפילה ובשבת קודש כעומד לפני מלך.

ולפי זה יש ליישב קושיית העולם למה היה רשב"י מפסיק לתפילה, ולאור האמור יש לומר שהיה רשב"י מפסיק בשביל קבלת שבת, שהיא מצוה נשגבת גדולה לקבל השבת, כיוצא לקראת מלך, וכמו שמצינו בגמרא (שבת קט.) ב"ק לב:) רבי חנינא מתעטף ועומד לפנות ערב של ערב שבת, אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה. רבי ינאי לובש בגדים חשובים, ואמר בואי כלה בואי כלה. ונראה דבזה לא שייך פטור של תורתו אומנותו כיון שעושים דבר זה מדין היוצא לקראת מלך, שהוא מתעטף בבגדים חשובים ויוצא לקראתו, שאם לא כן הרי הוא כמורד במלכות, שאינו מתחשב בכבוד המלך הבא לפניו ואינו יוצא לקראתו. וכן כתב השו"ע (או"ח סי' רס"ב ס"ג) ילבש בגדיו הנאים וישמח בביאת שבת כיוצא לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכלה.

אשכול יוסף

חידושים נפלאים בפרשת השבוע ומועדי ישראל

מאת הצב"י רבי יוסף חי סימן טוב שליט"א מחה"ס "כרם יוסף"
ראש ישיבת המתמידים "אור התורה" ליוני דפגרא לצעירים מצטיינים ירושלים ת"ו

גיליון מיוחד
ל"ג בעומר
התשע"ו

גיליון: 190 שנה ד'

שבת שלום
ומבורך!

בברכת מרנן ורבנן ארזי הלבנון רבותינו הגאונים ראשי הישיבות

הגאון הגדול מוהר"ר משה צדקה שליט"א ר"י "פורת יוסף", הגאון הגדול מוהר"ר דוד כהן שליט"א ר"י "חברון"

ביאור א'

הנה השנה כאשר הצעתי שאלה זו לפני בני החבורה בעוסקנו בלימוד מסכת אבות בדברי התנא (פ"א מ"ב) "שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה, הוא היה אומר "על שלושה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה, ועל גמילות חסדים" השיבני אחד התלמידים יצ"ו שיש לומר כי לפי ששמעון הצדיק הוא חידש וחיידד לעולם שהעולם כולו עומד על גמילות חסדים, כי הנה זה שהעולם עומד על התורה, אינו חידוש כלל, וכל בר בי רב דחד יומא יודע זאת, וכמו שמצינו בחז"ל (ע"ז ג.), שדרשו את מאמר הכתוב בירמיהו (פרק ל"ג) "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתיו", אם לא בריתי שכתבתי שתהא נוהגת יומם ולילה, והיינו תורה דכתיב (יהושע א) והגית בו יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתיו, שהיה העולם חרב. ואמר רבי שמעון בן לקיש, מאי דכתיב (בראשית א') "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי"? מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר, אם ישראל מקבלין את תורתו מוטב, ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו. וכן מה שהעולם עומד על גמילות חסדים גם זה הוא דבר פשוט וידוע, כמו שמצינו בגמרא (תענית כז: מגילה לא:): אמר רבי יעקב בר אחא אמר רב אסי, אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ, שנא' (בראשית ט"ו) "ויאמר ה' אלהים במה אדע

מפני מה עולים על ציונו של שמעון הצדיק בירושלים ביום ל"ג בעומר?

ידוע המנהג בירושלים שאלפים ורבבות מבני ירושלים והעיריות הסמוכות עולים על ציונו של שמעון הצדיק ביום ל"ג בעומר, יום הילולת התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי, והדבר אומר דרשני, כי לכאן אין איזה קשר בין רשב"י לשמעון הצדיק, ואם כן צריך ביאור לשורש וטעם מנהגן של ישראל לעלות על ציונו ביום ל"ג בעומר, ואין לומר שמנהג זה הושרש מפני אותם אנשים שהוקשה להם לעלות עד מירון שבצפון ולכך עלו להשתטח על ציונו של שמעון הצדיק, כי ודאי אין לומר כן, כי אין בזה שום סברא והיגיון, דאף שאינם יכולים ללכת, מה הקשר לעלות על ציונו של שמעון הצדיק, אטו מי שאינו יכול לעלות על קבר אביו ביום פטירתו, מחפש איזה קבר של אדם אחר או צדיק להשתטח שם. ועוד שאם כן למה דווקא לשמעון הצדיק, ולא לשמואל הנביא, או דוד המלך, או למערת המכפלה מקום קבורת אבות העולם, אברהם יצחק ויעקב.

והנה שאלה זו רגיל אני לשאול בכל שנה לקראת ל"ג בעומר, וכבר הרבה שנים שאני שואל שאלה זו, והצעתיה קמיה רבנן ותלמידהון והמוון העם, ואף אחד לא מצא מזוור לשאלתי, כי קשה לומר שמנהג זה אין יסודתו בהררי קודש, ובחינם נהגו כן בעקבות מנהג שבדו אנשים מליבם, כי בודאי לא בכדי אלפים ורבבות עולים להשתטח על ציונו של שמעון הצדיק בכל שנה בל"ג בעומר, וגם אינו מתקבל על הדעת לומר שאנשי ירושלים ביקשו לקבוע להם מקום שתהיה אבן שואבת כמו שעלה בידי מירון, וחלילה להטיל בוקי סריקי באנשי ירושלים, ובודאי יש למנהג זה שורש וטעם גדול.

חדש! להאזנה לשיעורים מרתקים בהלכה ובאגדה מרבי יוסף חי סימן טוב שליט"א בעל "אשכול יוסף" מעכשיו ב"קול הלשון": 03-6171111-1-3-6-37 שמעו ותחי נפשכם! (במאגר עשרות שיעורים)

למה ראתה מלכות רומי בדברי רשב"י גנאי גדול עד כדי גזירת דין מוות?

בגמ' בשבת (לג): פתח רבי יהודה ואמר כמה נאים מעשיהן של אומה זו, תקנו שווקים תקנו גשרים תקנו מרחצאות, רבי יוסי שתק, נענה רבי שמעון בן יוחאי ואמר כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן, תקנו שווקין להושיב בהן זונות, מרחצאות לעדן בהן עצמן, גשרים ליטול מהן מכס, הלך יהודה בן גרים וסיפר דבריהם ונשמעו למלכות, אמרו יהודה שעילה יתעלה, יוסי ששתק יגלה לצפורי, שמעון שגינה יהרג.

וצ"ע מה ראתה מלכות רומי להחשיב את דבריו של רשב"י כבזיון גדול למלכות, הלא לא דיבר דבר גנאי גדול על המלכות לומר שהם גזלנים או חמסנים וכדומה, אלא רק טען שכל מה שעושים לצורך עצמם עושים?

ונראה ליישב שמכאן רואים שאף אצל מלכות רומי היה פשוט ומוסכם שמי שדואג רק לעצמו אין לך גנאי וחטא גדול מזה, וכעין מה ששינוי באבות (פרק ה' משנה י'): האומר שלי שלי ושליך שלך זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדום. ועל כן כיון שאמר רשב"י שכל מעשיה של מלכות רומי הם להנאת עצמם פגע בזה בכבוד המלכות.

ע"ל שמלכות רומי הקפידה על רשב"י לאור מגמתה ושאפתה לקרב את בני ישראל אל חיקם, לצוד נשמותיהם של ישראל ולהורידם לבאר שחת, ועל ידי שבא רשב"י והכריז שכל מעשיה של מלכות רומי היא לצורך עצמה, הן בבניית השווקין שלא לצורך ישראל הם אלא עשאו כדי להושיב בהן זונות, מרחצאות לעדן בהן עצמן, גשרים ליטול מהן מכס, וזה היה היפך מה שהיתה מלכות רומי מנסה להכניס בתודעה של היהודים שכל מגמתם כביכול לטובתם, ועל ידי דבריו של רשב"י התרחקו הכל ממלכות רומי, ועל כן ביקשו להורגו.

ובסיעתא דשמיא עלה בדעתו לתרץ על פי מה ששינוי במסכת ע"ז (ב). דרש ר' חנינא בר פפא, ואיתימא ר' שמלאי לעתיד לבא מביא הקב"ה ס"ת ומניחו בחיקו, ואומר למי שעסק בה יבא ויטול שכרו וכו', מיד נכנסה לפניו מלכות רומי תחילה וכו', אמר להם הקב"ה במאי עסקתם? אומרים לפניו רבש"ע, הרבה שווקים תקנינו, הרבה מרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה. אמר להם הקב"ה שוטים שבעולם, כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם, תקנתם שווקים להושיב בהן זונות, מרחצאות לעדן בהן עצמכם, כסף וזהב שלי הוא, והנה מה שהקב"ה אומר להם כך, זה מכח פסק רשב"י שהלכה כדבריו שכל מה שעשו לצורך עצמן עשו כמבואר במס' שבת, דאילו לרבי יהודה בר עלאי הרי זה שבח בשבילם, ודבר זה ידעה גם מלכות רומי שבדברים אלו של רשב"י הוא סותם עליהם את הגולל, שלא יהיה להם פתחון פה לעתיד לבא לומר שעל ידם נתעסקו ישראל בתורה ויטלו שכר, ואפשר עוד שגזרו על רשב"י דין מוות כדי שיחזור בו מדבריו. ועכ"פ אתי שפיר לפי זה הטעם שגזרו עליו דין מוות כיון שבדבריו הוא מאבד את חלקם מחיי העוה"ב ושוב לא יהיו נוטלים שכר.

כי אירשנה", אמר אברהם רבש"ע שמא ישראל חוטאין לפניך אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה? אמר לו לאו. אמר לפניו רבש"ע, הודיעני, במה אירשנה? אמר לו (בראשית ט"ו) "קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת" וגו'. אמר לפניו רבש"ע תינח בזמן שבהמ"ק קיים, בזמן שאין בהמ"ק קיים מה תהא עליהם? אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקוראין בהן לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני, ואני מוחל להם על כל עונותיהם. ואם כן מה שהעולם עומד על התורה ועל גמילות חסדים זהו דבר ידוע, אמנם מה שהעולם עומד על גמילות חסדים זהו חידוש, וכמו שמצינו לכמה חכמים שעסקו רק בתורה ולא עסקו בגמילות חסדים, ואמנם נענשו על זה, כידוע.

ועל כן עולים על ציונו של שמעון הצדיק דווקא ביום ל"ג בעומר, כי בו ביום פסקו תלמידי רבי עקיבא למות, וסיבת מיתתם היתה על שלא נהגו כבוד זה בזה, ולכן ביום הזה לאחר שכל ימי הספירה פשפשנו במעשינו בענייני בין אדם לחבירו, עולים על קברו של שמעון הצדיק שהוא בעל המימרא דגמילות חסדים, ולכך מקום קבורתו מסוגלת להשפיע על האדם יראת שמים להשלים עבודתו ולקבל על עצמו להתחזק ולהשתלם בתיקון המידות ובין אדם לחבירו.

ביאור ב'

עלה בדעתי בס"ד ליתן טעם על פי מה שמצינו בגמרא (מועד קטן טז). רבי יונתן בן עסמי ורבי יהודה בן גרים שנו פרשת נדרים לפני רבי שמעון בן יוחי, ובאו אצלו בלילה להיפרד ממנו. למחרת בבוקר שוב באו לפניו להיפרד ממנו, אמר להם למה הוצרכתם לבוא שוב לפני, והלא כבר באתם לפני בלילה, נענו ואמרו לו, למדתנו רבינו, תלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך ליפטר ממנו פעם אחרת, שנא' "ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך" (דברי הימים ב' ז') "וביום עשרים ושלשה לחדש השביעי שלח את העם", אלא מכאן לתלמיד הנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך ליפטר ממנו פעם אחרת, אמר לו רשב"י לבנו, בני אדם הללו אנשים של צורה הם, לך אצליהם שיברכוך. ודין זה נפסק גם ברמ"א בשו"ע (יור"ד סימן רמ"ב סעיף ט"ז), בשם הגמרא ורבינו ירוחם, וזה לשונו: "הנפטר מרבו ונטל ממנו רשות ולן בעיר, צריך לחזור וליטול ממנו רשות". ועל כן שמא בדין הוא שמן הראוי שהיוצאים מירושלים ועל אחת כמה וכמה כאשר הולכים להשתטח על קברו של צדיק אחר, ראוי הוא שישתטחו תחילה לפני שעוזבים את העיר על קברו של שמעון הצדיק שקדם לרשב"י בכארבע מאות שנה.